

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра політичної соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

РЕЧІ. ВЛАДА. НАСИЛЬСТВО

рівень вищої освіти бакалавр
галузь знань **05 соціальні та поведінкові науки**
вид дисципліни за вибором
факультет міжфакультетська дисципліна

2021 / 2022 навчальний рік

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

“30” серпня 2021 року, протокол № 10

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Голіков Олександр Сергійович, к. соц. н., доцент кафедри політичної соціології;
Литовченко Артем Дмитрович, к. соц. н., доцент кафедри політичної соціології;
Бойко Дмитро Миколайович, старший викладач кафедри політичної соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології

Протокол від “24” серпня 2021 року № 1

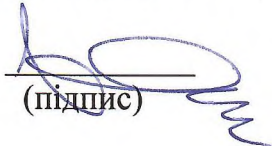
в.о. завідувача кафедри

(підпис) В'ячеслав НІКУЛІН
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від “27” серпня 2021 року № 1

Голова науково-методичної комісії

(підпис) Юлія СОРОКА
(прізвище та ініціали)

Програму вивчення міжфакультетської навчальної дисципліни “Речі. Влада. Насильство” складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** курсу є надання слухачам уявлення про наукові засади критичного ставлення до сучасного суспільства та методи раціонально-критичного аналізу суспільних взаємодій

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- розкрити сутність феноменів та процесів влади та насильства;
- визначити теоретичний потенціал соціології речей як теорії середнього рангу та як концептуального підходу в сучасній соціології;
- визначити місце теорії семіотики та проблематики символів у системі соціологічного знання;
- розглянути та проаналізувати такі поняття, як «речі», «символи»; «насильство»; «реїфікація»; «натуралізація»; «легітимація»; «ритуал», «влада», «ідеологія», «латентне», «владні стратегії», «спротив» тощо.
- проаналізувати прояви владних та насильницьких операцій з речами та символами на макро- мезо- та мікрорівнях та їхні прояви в сучасній Україні.

1.3. Кількість кредитів

для денної форми навчання – 3, для заочної форми навчання - 3.

1.4 Загальна кількість часів – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й, 3-й	2-й, 3-й
Семестр	
3-й, 5-й	3-й, 5-й
Лекції	
32 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
0 год.	0 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
58 год.	82 год.

1.6. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна забезпечує розвиток наступних компетентностей:

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 2 Логічність та послідовність мислення

ЗК 3 Креативність, здатність до системного мислення

ЗК 4 Здатність до критики й самокритики, толерантність

ЗК 9 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК 10 Базові наукові знання з гуманітарних дисциплін, що сприяють розвитку загальної культури, естетичних та громадянських цінностей, та умінь їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.

Навчальну дисципліну спрямовано на досягнення таких результатів навчання:

ПРН 22 Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв’язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв’язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Студент має **знати**:

- основні теоретичні концепції в області насильства, речей та влади;

- структури і практики насильства, здійснювані агентами в різних соціальних просторах та інститутах;
- основні категорії та поняття, за допомоги яких можна досліджувати процеси та феномени насильства в сучасному світі;

Студент має **вміти**:

- аналізувати повсякденну поведінку людей з використанням таких понять, як насильство, речі, символи, ритуали, соціальна дія, влада, домінування, символічний капітал тощо;
- досліджувати процеси пам'ятання, забування та згадування як владні відносини, підпорядковані певним актам насильства та втілені в певних речах;
- аналізувати речові та символічні зміни сучасного українського та глобального суспільства як процеси та результати владної (взаємодії);
- здійснювати експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Насильство в соціологічному та філософському розгляді

Насильство і влада. Проблематика насильство в класичній соціології та філософії. Насильство фізичне та поза фізичне.

Апологетична та критична традиції дослідження насильство. Теорії суспільного договору (Ж.-Ж. Руссо, Т. Гоббс, Дж. Локк), М. Вебер, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Р. Мертон, Х. Арндт, В. Беньямін у соціологічній легітимації насильство та влади. Г. Гегель, К. Маркс, А. Грамші, Н. Еліас, М. Фуко, П. Бурдьє, С. Жижек у критиці насильство

Дискурсивне насильство: чи є воно насильством? Які обмеження його дослідження та усвідомлення? Дискурсивні практики за Е. Лакло та Ш. Муфф: насильство, структури, дії.

Тема 2. Багатоманіття насильства в глобальному світі початку ХХІ століття

Насильство військове та державне як «звичайні» способи державного та позадержавного насильства. Глобалізація як чинник диверсифікації та розповсюдження насильство. Багатоманіття суб'єктів насильства в глобальності: від держави до окремих людей. Становлення індустрії насильства: торгівля людьми, торгівля знаками, торгівля порядком.

Насильство як дія. Насильство як структура. Насильство як інститут. Насильство на мікро-, мезо-, макро-, мегарівнях.

Баналізація насильства: медіаобрази та естетизація зла (Ж. Бодрийяр). Споживання як насильство. Споживання як самонасильство: на лабутенах.

Насильство як нормативність нового глобального світу, що продукує «людину сакральну» (Дж. Агамбен).

Тема 3. Речове і символічне: що може сказати соціологія?

Речі як об'єкт соціологічної рефлексії. Соціологічний релятивізм та соціологічний реалізм у дослідженні речей. Георг Зіммель та Ірвінг Гофман про релятивність речей. Бруно Латур, Джон Ло, Карін Кнорр Цетіна про субстанціальність речей.

Речі як інструмент в соціальному. Теорія практик про речі. «Оснастка» М. Хайдеггера та практичне знання про «оснастку».

Речі як елемент соціальної реальності. Концепція уречевлення. Речі як об'єктивації соціальних структур (марксизм, Франкфуртська школа, школа Анналів (Л. Февр, М. Блок, Ф. Бродель), структурний конструктивізм П. Бурдьє).

Символічне у речах та поза ними: Е. Кассирер, Ф. де Соссюр, Г.-Г. Гадамер.

Тема 4. Соціальна дія та насильство: ритуал, символ, влада

Насильство як конфлікт (між К. Марксом та Г. Зіммеlem). Тріадична модель насильство (за Г. Зіммеlem) як модель наявності «третього», що завжди спостерігає. Насильство як драматургічна дія (за І. Гофманом), що здійснюється за певними правилами та драматиками.

Ритуал насильство: розбишака ніколи не атакує відразу. Ритуальність запитання «Є щось?» та встановлення дискурсивної влади перед встановленням фізичної влади. Ритуал як насильство та насильство як ритуал. Впорядкованість ритуальних дій: процес цивілізування (за Н. Еліасом), процес дисциплінування (за М. Фуко), процес насильство та репресування.

Символ як продукт та означення ритуалу. Символ в структурі влади та у здійсненні ритуалу.

Тема 5. Реіфікація та натуралізація: речі та символи

Реіфікація/уречевлення: К. Маркс про відчуження та насильство. Д. Лукач в розвиток ідей К. Маркса: насильство як формування інстанції самонасильства в процесі самовідчуження. Реіфікація як інструмент та спосіб легітимації соціального порядку. Реіфікація як амнезія генези (за П. Бурдьє). Реіфікація як перетворення соціального у речове. Реіфікація як маскування існуючих соціальних відносин та структур.

Натуралізація як четверта фаза формування соціальних уявлень (за С. Московічі). Натуралізація як обмеження сприйняття. Натуралізація як легітимація певного способу інтерпретації соціальної реальності та, відповідно, способу її відтворення.

Тема 6. «Розлита ідеологія»: Р. Барт, М. Фуко, Л. Альтюсер та С. Жижек про латентизоване насильство

Гі Дебор про «галюцинаторну організацію суспільства». Латентизація насильство завдяки ідеологічній дії мови: можливості метамови в описі, об'єктивації та звільненні людини (за Р. Бартом). Ідеологічні апарати держави (за Л. Альтюсером) як альтернатива репресивному державному апаратові. Ідеологія та інтерпеляція: інтерпеляція як насильство (за Л. Альтюсером) та як зваба (за Ж. Бодрийяром). «Повсякденні ідеології» (І.М. Попова): потенціал концепту у дослідженні суспільної інфраструктури насильство. Ідеологія, суб'єктивність і дія (за С. Жижеком). Ідеологія та утопія (за П. Рікбором та Т. Мангеймом).

Тема 7. Структури і практики насильство в різних просторах та інститутах: кейс-стаді

Виробництво простору (А. Лефевр, П. Бурдьє, О. Філіппов).

Простори порядків на насильство: від Г. Зіммеля (простір церкви, королівського двору тощо) до Л. Болтанськи та Л. Тевено («гради справедливості» як простори різних способів та засад насильство).

Освіта як простір насильство: від Е. Дюркгейма до М. Фуко. Соціологічні рефлексії освітнього насильство: освіта і гендер, освіта і влада, освіта і інституційні порядки суспільства.

Родина як простір насильство. Феміністські дослідження «подвійної експлуатації» жінок.

Пенітенціарні та армійські структури та простори як простори насильство.

Міський простір: сутички свободи і насильство, практик спротиву і стратегій влади (за М. де Серто).

Тема 8. Речові та символічні процеси сучасного суспільства: роль та місце різних влад

Історична пам'ять в соціальних порядках сучасних суспільствах: «як суспільства пам'ятають» (П. Коннертон), «Франція. Пам'ять» (П. Нора). Історія як легітимація сучасного насильство: меморіали, практики скорботи, комодифікація минулого, номінація топонімів, побудови героїв та героїзацій, інтерпретативні битви за минуле.

Мас-медійні насильницькі дії: між прямим зображенням/репродукуванням насильство (тероризм, війна, художні продукти, новини) та латентизованим насильством (боротьба за ідентичність, світовий спорт, шоу, стереотипізації та об'єктивації соціальних груп). «Мова ненависті» як ідеологічний конструкт та як наукова категорія. «Політкоректність» як ідеологічний конструкт та як наукова категорія.

Тема 9. Бачити насильство, експлікувати владу, робити приховане видимим: владні стратегії в речах, символах та діях

Медійна влада в латентизації влади: прийоми, можливості, обмеження.

Соціологія та інші науки в процесах легітимації насильство та «невидимізації»: між унаочненням та натуралізацією.

Влада у «загальноприйнятному», доксихному, «очевидному», безсумнівному та безумовному: можливості речей та речового оформлення.

Знакове оснащення владної взаємодії.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма			Заочна форма		
	Усього	у тому числі				
		лекції	СР		лекції	СР
Тема 1. Насильство в соціологічному та філософському розгляді	10	2	6	10	1	9
Тема 2. Багатоманіття насильство в глобальному світі початку ХХІ століття	10	4	6	10	1	9
Тема 3. Речове і символічне: що може сказати соціологія?	10	2	6	10	1	9
Тема 4. Соціальна дія та насильство: ритуал, символ, влада	10	2	6	10	1	9
Тема 5. Реіфікація та натуралізація: речі та символи	10	4	6	10	1	9
Тема 6. «Розлита ідеологія»: Р. Барт, М. Фуко, Л. Альтюсер та С. Жижек про латентизоване насильство	10	4	6	10	1	9
Тема 7. Структури і практики насильство в різних просторах та інститутах: кейс-стаді	10	4	8	10	1	9
Тема 8. Речові та символічні процеси сучасного суспільства: роль та місце різних влад	10	4	6	10	1	9
Тема 9. Бачити насильство, експлікувати владу, робити приховане видимим: владні стратегії в речах, символах та діях	10	4	6	10		10
Усього годин	90	32	58	90	8	82

4. Теми семінарських занять

Не передбачено

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	<i>Читати № 10 з додаткової літератури</i>	6	9
2	<i>Читати № 25 з додаткової літератури</i>	6	9
3	<i>Читати № 24 з додаткової літератури</i>	6	9
4	<i>Читати № 30 з додаткової літератури</i>	6	9
5	<i>Читати № 34 з додаткової літератури</i>	6	9
6	<i>Читати № 26 з додаткової літератури</i>	6	9
7	<i>Читати № 36 з додаткової літератури</i>	6	9
8	<i>Читати № 51 з додаткової літератури</i>	6	9
9	<i>Читати № 54 з додаткової літератури</i>	10	10
Усього годин		58	82

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Елементи дистанційного викладання

Етап роботи	Форма роботи	Онлайн-платформа
1. Попередня підготовка	Опитування	Канал у Telegram
2. Подача нової інформації	Аудіозапис Тексти Відеоконференція	Google-classroom Google-classroom Discord
3. Тренування	Питання для самоперевірки Обговорення (чат, форум) Спостереження за явищем Перегляд фільмів	Telegram / Google-classroom Telegram / Discord Discord / Youtube Discord / Youtube
4. Виконання практичного завдання	Пошук відповідей на питання Інтерактивні практичні завдання	Google-classroom Google-classroom
5. Оцінювання	Виконання практичного завдання Письмова робота	Google-classroom Google-classroom
6. Рефлексія	Відповіді на рефлексивні питання	
7. Зворотній зв'язок	Чат, форум, опитування аудіо-, відео- або текстові повідомлення з коментарем	Telegram / Google-classroom / Discord

8. Методи контролю

Проміжне тестове завдання (20 тестів)

Приклад тестового завдання:

Оберіть вірну комбінацію інструментів символічного насильства (одна вірна відповідь):

1. Номінація, делінквенція, стигматизація, пацифікація
2. Пацифікація, реїфікація, стигматизація, класифікація
3. Номінація, кодифікація, класифікація, стигматизація
4. Реїфікація, пацифікація, делінквенція, деліберація

Письмовий залік (4 відкриті питання, одне з яких – аналіз кейсу; кожне питання 15 балів)

Критерії оцінювання кожного питання

<i>Високий рівень</i> 12 - 15 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням спеціальною термінологією; творчим креативним підходом; правильно визначені структури та практики насильства; коректно проаналізовано речові та символічні зміни сучасного українського та глобального суспільства як процеси та результати владної (взаємодії); здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів
<i>Середній рівень</i> 9- 12 балів	- відповідь характеризується: повними і глибокими знаннями з предмету; вільним володінням термінами, поняттями; допущенням неточностей у викладі матеріалу; помилками при відповідях на питання; правильно визначені структури та практики насильства; є спроби аналізу речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії); не здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів
<i>Низький рівень</i> 5-8 балів	відповідь характеризується: слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням деяких помилок у відповідях на питання; структури та практики насильства, що наведені в прикладах, визначені з істотними помилками; немає спроб аналізу речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії); не здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів
<i>Незадовільний рівень</i> 0-4 балів	- відповідь характеризується: дуже слабким знанням теоретичного матеріалу; допущенням грубих помилок у відповідях на питання; неправильно визначені структури та практики насильства, що наведені в прикладах; немає спроб аналізу речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії); не здійснено експертизу владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів

9. Методичні рекомендації з підготовки залікової роботи

Для отримання найвищої оцінки необхідно поєднати:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при використанні основних понять курсу (насильство, гегемонія тощо), аналізі структур та практик насильства, речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії);
- критичне переосмислення окремих тез із матеріалів лекцій та першоджерел у відповіді – при виявленні недосконалості понять та концепцій, що використані в курсі;

- прозоре та аргументоване висвітлення авторської позиції – у порівнянні різних визначень основних понять курсу, при аналізі структур та практик насильства, речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії);
- використання самостійних прикладів, що не наводились в лекційному матеріалі та/або першоджерелах і максимально чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів.

Для отримання оцінки, достатньої для заліку, необхідно:

- коректне та послідовне використання матеріалів лекцій та/або першоджерел у відповіді – при використанні основних понять курсу (насильство, гегемонія тощо), аналізі структур та практик насильства, речових та символічних змін сучасного українського та глобального суспільства як процесів та результатів владної (взаємодії);
- використання прикладів, що чітко ілюструють позицію автора – для демонстрації навичок експертизи владних стратегій, реїфікованих у вигляді речей та символів;
- самостійне викладення думок у відповіді (без елементів академічної недоброчесності).

10. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота										Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
40										60	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

11. Основна література

1. Альтюссер Л. Идеология и идеологические аппараты государства (заметки для исследования) // Неприкосновенный запас. 2011. №3 (77). С. 14-58.
2. Арендт Х. О насилии / [пер. с англ. Г.М. Дашевского]. – М.: Новое издательство, 2014. – 148 с.
3. Бауман З. Актуальность холокоста. М.: Европа, 2010
4. Блумер Г. Символический интеракционизм. М.: Элементарные формы, 2017. 346 с.
5. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть. М.: Добросвет 2000. 387 с.
6. Бодрийяр Ж. Система вещей / Ж. Бодрийяр / Пер. с фр. С. Зенкина. – М.: “Рудомино”, 2001. – 95 с.
7. Болтански Л., Тевено Л. Критика и обоснование справедливости: очерки социологии градов / пер. с франц. О. В. Ковенева под науч. ред. Н. Е. Копосова. М.: новое литературное обозрение, 2013. – 576 с.
8. Бурдьё П. Символическое пространство и символическая власть // THESIS. 1993, №2. С. 137-150.
9. Бурдьё П. Социология политики: пер. с фр. Москва, 1993. 336 с.

10. Бурдые П. Социология социального пространства : пер. с фр. Москва, Санкт-Петербург, 2007. 288 с.
11. Бурдые П. Формы капитала : пер. с фр. // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики. Москва. С. 521-528
12. Бурдые П., Пассерон Ж.-К. Воспроизводство: элементы теории системы образования : пер. с фр. Москва, 2007. 267 с.
13. Бурлачук В. Символ и власть: Роль символических структур в построении картины социального мира. – К. : Институт социологии НАН Украины, 2002. – 266 с. – с. 175
14. Бурлачук В. Символические системы и конституирование социального смысла // Социология: теория, методы, маркетинг. 2004. № 3. С. 147-155
15. Вахштайн В. Социология вещей и «поворот к материальному» в социальной теории / В. Вахштайн // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 7-42.
16. Волков В., Хархордин О. Теория практик. СПб. : Издательство Европейского университета
17. Гофман И. Анализ фреймов: Эссе об организации повседневного опыта/ Пер. с англ. Р.Е. Бумагина, Ю.А. Данилова, А.Д. Ковалева, О.А. Оберемко под ред Г.С. Батыгина и Л.А. Козловой. М.: Институт социологии РАН; ФОМ, 2004. - 752 с.
18. Грамши А. Избранные произведения /А. Грамши; [пер. с итал.] / [Под общ. ред. И. В. Григорьевой и др.; Вступит. статья Г. П. Смирнова; Примеч. И. В. Григорьевой К. Ф. Мизиано]. – М.: Политиздат 1980. – 422 с.
19. Гребер Д. Утопия правил. О технологиях, глупости и тайном обаянии бюрократии. М. : Ад Маргинем, 2016 – 224 с.
20. Жижек С. Возвышенный объект идеологии. М.: Художественный журнал, 1999. 234 с.
21. Жижек С. О насилии / С. Жижек; [Ред. А.А. Олейников; Пер. с англ. А. Смирнова, Е. Ляминой]. – М.: Европа, 2010. – 184 с.
22. Каюмова Д., Гаязова С. Насилие и социальный порядок // Вестник Казанского государственного университета культуры и искусств. 2014. № 4-1. С. 137-139.
23. Латур Б. Когда вещи дают сдачи: возможный вклад «исследований науки» в общественные науки // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. 2003. № 3. С. 20-39
24. Ло Дж. Объекты и пространства / Дж. Ло // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 233-244.
25. Лукач Г. История и классовое сознание. Исследования по марксистской диалектике. / Георг Лукач. - пер. с нем. С.Н. Земляного. - М.: Логос-Альтера, 2003. - 415 с.
26. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Издание второе. М.: Государственное издательство политической литературы, 1955. Т. 3. С. 7-544.
27. Миллс Ч. Р. Язык, логика и культура // Социологическое обозрение. 2012. Т. 11 № 1. С. 84-96
28. Норт Д., Уоллис Д., Вайнгаст Б. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества. М. : Изд. Института Гайдара, 2011. 480 с.
29. Остин Дж. Л. Избранное. М. : Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999. 332 с.
30. Сёрль Дж. Р. Что такое речевой акт?; Косвенные речевые акты; Классификация речевых актов // Новое в зарубежной лингвистике. 1986. Вып. 17. С. 151-169
31. Сёрль Дж. Рациональность в действии. М.: Прогресс-Традиция, 2004. 336 с.
32. Серто М. де. Изобретение повседневности. 1. Искусство делать / пер. с фр. Д. Калугина, Н. Мовниной. СПб.: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2013
33. Спирова Э. Символ как ключ к пониманию // Знание. Понимание. Умение. 2006. №3. С. 181-184

34. Судакова В. Ненасильственные взаимодействия: анализ противоречий концептуальных интерпретаций // Проблемы развития социологической теории: множественность модерности та простори ідентичностей. К.: Логос, 2010. С. 73-78;
35. Тернер В. Символ и ритуал. М. : Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1983.
36. Филиппов А. Ф. Социология пространства. — СПб.: «Владимир Даль», 2008. — 285 с.
37. Фуко М. Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью / Пер. с франц. С. Ч. Офертаса под общей ред. В. П. Визгина и Б. М. Скуратова. — М.: Праксис, 2002. — 384 с. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / М. Фуко; [пер. с фр.]. — М.: Ad Marginem, 1999. — 480 с.
38. Фурс В. Социально-критическая философия после «смерти субъекта» / Сочинения. В 2 т. Т. 1. — Вильнюс: ЕГУ, 2012. — 434 с.

Допоміжна література

1. Appadurai A. The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective / Appadurai A. - Cambridge: Cambridge University Press, 1986
2. Elias N. The Established and the Outsiders / Norbert Elias, John L. Scotson – NY: SAGE, 1994 – 199 p.
3. Heirlooms, Nikes and Bribes: Towards a Sociology of Things / Aafke Komter // Sociology Vol. 35, No. 1, pp. 59–75. Printed in the United Kingdom © 2001
4. Laclau Ernesto, Mouffe Chantal. Hegemony and socialist strategy : towards a radical democratic politics / Ernesto Laclau, Chantal Mouffe; translated by Winston Moore and Paul Cammack. — London : Verso, 1985. — 197 p.
5. Maffiefield A. Henri Lefebvre: A socialist in space. In: Crang M. and Thrift N. (Ed.) Thinking space, New York, London: Routledge, 2000. - P. 167–182
6. Preda A. The Turn to Things: Arguments for a Sociological Theory of Things / Alex Preda // The Sociological Quarterly , Vol. 40, #2 (Spring, 1999). - p. 347-366
7. The Social Construction of Technological System / edited by Wiebe E. Bijker. – The MIT Press, 1989. – 417 p.
8. Акимова Д. В. Проблема символа в концепциях культуры Э. Кассирера и Н. Бердяева // Акимова Дарья Владимировна Проблема символа в концепциях культуры Э. Кассирера и Н. Бердяева // Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина. 2009. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-simvola-v-kontseptsiyah-kultury-e-kassirera-i-n-berdyayeva> (дата обращения: 21.07.2018)
9. Батай Ж. Понятие траты. / Пер. с фр. П. Хицкого. // Батай, Жорж. Проклятая доля. — М.: Гнозис, Логос, 2003. С. 183—205 Мосс М. Общества. Обмен. Личность. Труд п социально антропологи / М. Мосс; Сост., пер. с фр., предисловие, вступит, статья, комментарии А. Б. Гофмана. — М. : КДУ, 2011. — 416 с.
10. Бедаш Ю. А. Концепция социального пространства Анри Лефевра / Ю. А. Бедаш // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). 2012. 11 (126) . - С. 219-224.
11. Бодрийяр Ж. К критике политической экономии знака : пер. с фр. Москва, 2003. 272 с.
12. Бодрийяр Ж. Почему все еще не исчезло? [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://syg.ma/@alesya-bolgova/zhan-bodriiar-pochiemu-vsie-ieshchie-nie-ischiezlo>
13. Бойко Д. Символическое насилие как объект социологического исследования: категоризация и операционализация // Вестник ХНУ имени В. Н. Каразина. Серия «Социологические исследования современного общества: методология, теория, методы. 2017, №37, с. 91-95
14. Болтански Л. Новый дух капитализма / Люк Болтански, Эв Кьяпелло // Логос, №1 (80), 2011. - с. 76-102.
15. Бурдьё П. Практический смысл : пер. с фр. Санкт-Петербург, 2001. 562 с.
16. Бурдьё П. Рынок символической продукции : пер. с фр. // Вопросы социологии. 1993, № 1/2. С.49-62.

17. Бурдые П. Социология социального пространства / Пер. с фр., общ. ред. Н.А. Шматко. - СПб.: Алетейя; М.: Ин-т эксперим.социологии : Алетейя, 2005. - 288 с.
18. Бурлачук В. Символ и власть: Роль символических структур в построении картины социального мира. – К. : Институт социологии НАН Украины, 2002. – 266 с.
19. Гофман И. Закрепление форм деятельности / И. Гофман // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 54-117.
20. Грибанов И.Н. Основные направления исследования символа / И.Н. Грибанов // Гуманитарные и социальные науки. Философия 2008. № 1 С. 7-12
21. Гринфилд А. Социология смартфона [Электронный ресурс] / А. Гринфилд. – Режим доступа: <http://fastsaltimes.com/sections/technology/1404.html>
22. Гусейнов А. А. Понятия насилия и ненасилия. / А.А. Гусейнов // Вопросы философии – 1994 – № 6. – С. 35–41.
23. Гусейнов А.А. Идея ненасилия – утопия современности / А.А.Гусейнов // Ученые записки гуманитарного факультета ПГТУ. – Пермь: Изд-во Пермского гос. тех. Ун-та, 2005. – С. 4-10.
24. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта // Социологические исследования. — 1994. — № 5. — С. 142–147
25. Дикань Б.А. Социологический анализ мобильных гаджетов: прагматический поворот vs акторно-сетевая теория Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2017 р. с. 263-268.
26. Зиммель Г. Ручка вазы. Эстетический опыт / Георг Зиммель // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 43-47.
27. Зиммель. Рама картины. Эстетический опыт .
28. Зиммель. Руина. // Зиммель Г. Избранное. Т2.;
29. Йоргенсен, Марианне В., Филлипс, Луиза Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод / пер. с англ. — 2-е изд., испр. — Х.: Изд-во «Гуманитарный центр», 2008. — 352 с.
30. Каллон М. Акторно-сетевая теория / М. Каллон / Пер. с англ. А. Г. Кузнецов // Международной энциклопедии социальных и поведенческих наук. – 2001. – С. 62-66.
31. Кассирер Э. Философия символических форм. / Кассирер Эрнст - С.А. Ромашко, перевод, 2002 Том 1. Язык. М.; СПб.: Университетская книга, 2002. 272 с
32. Кнорр-Цетина К. Социальность и объекты. Социальные отношения в постсоциальных обществах знания / К. Кнорр-Цетина // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 267-307.
33. Ковенева О. В. Французская прагматическая социология: от модели "градов" к теории "можественных режимов вовлеченности" // О. В. Ковенева. - Социологический журнал. 2008. № 1. - С. 6-21
34. Кондрашов П.Н. Действенная сущность социального праксиса в понимании К. Маркса / П.Н. Кондрашов // Дискуссия, №4 (56), 2015. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1333>
35. Константинова М. Метонимический поворот. Социология вещей против социологии технологий / М. Константинова // Социология власти. – Том 27. – № 1, 2015. – С. 90-107
36. Латур Б. Где недостающая масса? Социология одной двери / Б. Латур // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 199-222.
37. Латур Б. Дайте мне лабораторию, и я переверну мир / Бруно Латур // Логос №5-6 (35), 2002. – С. 1-32
38. Латур Б. Когда вещи дают отпор: возможный вклад «исследований науки в общественные науки // Социология вещей. Сборник статей / Под. ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 342-364.

39. Латур Б. Об интеробъективности / Б. Латур // Социология вещей. Сборник статей / Под ред. В. Вахштайна – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. – С. 169-198.
40. Лефевр А. Производство пространства / Пер. с франц. И. Стаф. — М.: Strelka Press, 2015. — 432 с.
41. Литовченко А.Д. Парадоксальность дискурс-анализа в социологии / Литовченко Артём // Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання. Тези доповідей та виступів учасників III Конгресу Соціологічної асоціації України. Харків, 12-13 жовтня 2017 року. – Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2017. – с. 454-455
42. Ло Дж. Объекты и пространства / Дж. Ло // Социологическое обозрения. – 2006. – Том 5. – № 1. – С. 30-42.
43. Лукач Г. История и классовое сознание. Исследования по марксистской диалектике. / Георг Лукач. - пер. с нем. С.Н. Земляного. - М.: Логос-Альтера, 2003. - 415 с. - С. 179-203
44. Маркс К. Капитал. Том 1 / Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – М. Государственное издательство политической литературы, 1960. – Т. 23. С. 43-900
45. Наумова Е. И. Социология «градов» Л. Болтански и Л. Тевено и «режимы вовлеченности» в капитализм / Екатерина Наумова // Социологическое обозрение. 2014. Т. 13. №3 - с. 246-251.
46. Пирс Д. Р. Символы, сигналы, шумы. Закономерности в процессе передачи информации / Д. Р. Пирс. – М.: Мир, 1967. – 334 с.]
47. Попова И. Повседневные идеологии. Как они живут, меняются и исчезают. К. : Ин-т социологии НАНУ, 2000. 219 с.
48. Русакова О. Ф. Основные разновидности современных теорий политического дискурса: опыт классификаций // Аналитика культурологии. 2008. №11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-raznovidnosti-sovremennyh-teoriy-politicheskogo-diskursa-opyt-klassifikatsiy> (дата обращения: 27.07.2018).
49. Сkochилова В. Идеология как символическая система // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. 2008. №2(3). С. 124-127.
50. Смирнов А. Теоретические модели субъективации: Л. Альтюссер, С. Жижек, А. Бадью // Вестник Бурятского гос. ун-та. Философия. Социология. Политология. Культурология. 2009. № 14. С. 96–101
51. Сорока Ю. Г. Видеть, мыслить, различать: социокультурная теория восприятия. : монография. / Ю. Г. Сорока. - Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2010. - 336 с.
52. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики. / Фердинанд де Соссюр / Пер. с французского. М.: Едиториал УРСС, 2004. — 256 с
53. Филиппов А.Ф. Теоретические основания социологии пространства / А. Ф. Филиппов. – М.: Канон-Пресс-Ц, 2003. – 240 с.
54. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности / М. Фуко; [пер. с франц., комм. и послесл. С.Табачниковой]. – М.: Касталь, 1996 – 448 с.
55. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко / Пер. с фр. В. П. Визгин, Н. С. Автономова. – М.: “Прогресс”, 1977. – 407 с.
56. Хайдеггер М. Бытие и время / Пер. с нем. В. В. Биbihина. М.: Ad Marginem, 1997
57. Хартман Г. Государь сетей: Бруно Латур и метафизика / Грэм Харман // Логос, №4 [100], 2014. – С. 229 – 248. – С. 240
58. Хархордин О. В. Прагматический поворот: социология Л. Болтански и Л. Тевено [Электронный ресурс] / О. В. Хархордин. – Режим доступа: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjza7c57VAhVFJ5oKHXB7A88QFggoMAA&url=http%3A%2F%2Fecsocman.hse.ru%2Fdata%2F113%2F878%2F1219%2F006_Harhordin_32-42.pdf&usg=AFQjCNFIGI-je-iBKGqJqmKTYLzgdpp4HQ

59. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика Просвещения: Философские фрагменты. М.: Медиум, 1997
60. Элиас Н. О процессе цивилизации: Социогенетические и психогенетические исследования. М.; СПб, 2001.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Гринин Л.Е. [Глобализация и национальный суверенитет](#) // [История и современность](#). — 2005. — № 1. — С. 6-31.
2. Железнов Ю. Д. [Разница в развитии — естественнонаучная причина глобальных проблем](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 3. — С. 119-120.
3. Журавлев В. В. [Глобализация: вызовы истории и ответы теории](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2004. — № 1. — С. 43-46.
4. Ивановский З. В. [Высшее образование в условиях глобализации](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2006. — № 1. — С. 109-114.
5. [Индур Гоклани «Улучшая состояние мира»](#)
6. Келле В. Ж. [Процессы глобализации и динамика культуры](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 1. — С. 69-70.
7. Колин К. К. [Неоглобализм и культура: новые угрозы для национальной безопасности](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 2. — С. 104-111.
8. Колин К. К. [Неоглобализм и культура: новые угрозы для национальной безопасности \(окончание\)](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 3. — С. 80-87.
9. Комплектов В. Г. [Глобалистика - плод междисциплинарного консенсуса](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 3. — С. 97-100.
10. Королев А. А. [Методологический семинар «Предмет, структура и методы глобалистики»](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 1. — С. 189-191.
11. Королев А. А. [О предмете, структуре и методах глобалистики](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 3. — С. 88-96.
12. Костина А. В. [Предмет и проблемное поле глобалистики](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 3. — С. 100-111.
13. [Луков Вал. А. Воспитание как ответ на вызовы глобализации \(начало\)](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2006. — № 1. — С. 101-109.
14. [Лоуренс Клейн «Глобализация: вызов национальным экономикам»](#)
15. Глостанова М. В. [Судьба университета в эпоху глобализации](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 3. — С. 180-185.
16. [Том Палмер «Глобализация — это здорово!»](#)
17. Хорин И. С. [Глобализация общественной жизни: история и современность](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 2. — С. 118-125.
18. Хорина Г. П. [Глобализация как идеология](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 1. — С. 71-78.
19. Федотова В. Г. [Меняющийся мир и глобализация \(начало\)](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2004. — № 1. — С. 47-59.
20. Федотова В. Г. [Меняющийся мир и глобализация \(продолжение\)](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 1. — С. 44-55.
21. Федотова В. Г. [Меняющийся мир и глобализация \(окончание\)](#) // [Знание. Понимание. Умение](#). — 2005. — № 2. — С. 94-104.
22. Latour B. Beware, your imagination leaves digital traces [Электронный ресурс] / B. Latour. — Режим доступа: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiK-uPh2qHVAhUoYZoKHcIhAm0QFgggMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.bruno-latour.fr%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2FP-129-THES-GB.pdf&usq=AFQjCNGzOuZnmNUI8oLfcOBfJlvKkL4FrQ>

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Критичний погляд на насильство: як співвідносяться насильство та соціальність?
2. Критерії насильства: як його можна виміряти?
3. Тріада «об'єктивного», «суб'єктивного» та «символічного» насильства: суть та наукове значення
4. Особливості функціонування об'єктивного насильства
5. Особливості функціонування суб'єктивного насильства
6. Символічне насильство: визначення та форми
7. Дисциплінарна влада: визначення та форми
8. Дискурсивна влада: визначення та форми
9. Засоби нав'язування значень, символів та символічних систем
10. Засоби легітимації значень, символів та символічних систем
11. Співвідношення номінації, класифікації, кодифікації та стигматизації
12. Тактичний та стратегічний спротив
13. Гегемонія: суть та форми
14. Владний контекст процесу уречевлення
15. Співвідношення речового та символічного: загальна перспектива
16. Застосування законів діалектики до вивчення насильства
17. Діалектика символічного та фізичного простору
18. Виробництво простору
19. Річ як інструмент символічного насильства на діяльнісному рівні
20. Річ як знак символічного насильства на дискурсивному рівні
21. Річ як об'єктивація символічного насильства на просторовому рівні

Приклад завдання для аналізу кейсів:

- Проаналізуйте насильницьку складову кінострічки "Зелений слоник" (С. Баскова, 1999 р.)